

ВІДГУК

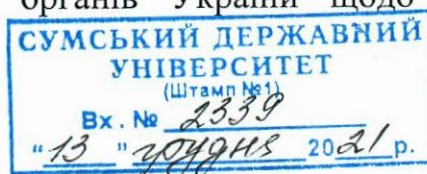
офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Журавльова Дмитра Володимировича на дисертацію Ярусевича Євгенія Юрійовича

«Адміністративно-правове регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання», яка подана на захист до разової спеціалізованої вченої ради ДФ 55.051.036 у Сумському державному університеті, що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з планами відповідних галузей наук

Реалізація завдань із захисту національної безпеки та виконання міжнародних зобов'язань, взятих Україною у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеження передач звичайних видів озброєння, а також здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях, є одними із найбільш пріоритетних для нашої держави. Для цього використовуються різні методи, засоби та механізми. В умовах зовнішньої агресії на Сході України та окупації Криму, особливого значення набуло вдосконалення армії, розвиток військового потенціалу, удосконалення озброєння. Водночас реалізація цієї цілі вимагає злагодженим та продуманим кроків. Саме тому, особливого значення набуває діяльність із створення та реалізації дійсно ефективної системи державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. Втім не зважаючи на достатньо раціональні кроки щодо удосконалення системи державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання, все ж окремі його заходи та напрямки розвитку потребують покращення.

Дисертаційне дослідження виконане у межах науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Розробка методик взаємодії правоохоронних органів України щодо

протидії легалізації злочинних доходів» (номер державної реєстрації 0120U100474) та науково-дослідної теми «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем України» (номер державної реєстрації 018U001317).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає у тому, що у дисертації на підставі дослідження значної кількості законодавчих актів та літературних джерел сформульовані основні положення щодо адміністративно-правового регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання.

Мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб, ґрунтуючись на аналізі законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів, правової доктрини, визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правового регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання, а також на основі цього досвіду визначити основні недоліки законодавства та окреслити шляхи його вдосконалення

Для досягнення зазначеної мети було виокремлено відповідну кількість окремих завдань, серед яких: з'ясування теоретичних основ визначення понятійно-категоріального апарату у сфері державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; дослідження генези становлення державного експортного контролю за та товарами військового призначення подвійного використання в Україні; розкриття нормативно-правових засад здійснення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в Україні; характеристика принципів здійснення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; визначення мети, завдань та функцій державного експортного контролю товарів військового призначення та подвійного використання; надання характеристики рівнів та напрямів державного експортного контролю за

товарами військового призначення та подвійного використання; розкриття форм та методів державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; характеристика міжнародних засад та зарубіжного досвіду у сфері державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання; визначення перешкод ефективного здійснення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання; пропозиція напрямів удосконалення формування та здійснення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук. Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, кодифіковані нормативно-правові акти, закони та підзаконні акти, нормами яких прямо чи опосередковано визначено адміністративно-правове регулювання державного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. Інформаційну й емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практики діяльності правоохоронних органів, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний практичний досвід роботи в державних підприємствах.

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації, та нові факти, одержані автором, на загальному рівні полягає насамперед у тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці адміністративного права комплексним правовим дослідженням адміністративно-правового регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано й

обґрунтовано низку положень і висновків теоретичного та практичного спрямування, серед яких важливо відзначити наступні.

У роботі вперше наголошено, що державний експортний контроль у відповідності до законодавства може здійснюватися не тільки до товарів військового призначення та подвійного використання, доречно такі товари об'єднати загальним визначенням, наприклад «стратегічні товари».

Враховуючи викладене, на заміну терміну «державний експортний контроль» пропонується застосування терміну «державний контроль за міжнародними передачами стратегічних товарів», а під «стратегічними товарами» розуміти «продукцію військового призначення та товари подвійного використання» (с. 37).

З урахуванням досліджених підходів багатьох науковців та нормативних документів Ярусевич Є. Ю. влучно зауважує, що особливе місце в контексті характеристики загальнодержавного рівня державного контролю товарів військового призначення та подвійного використання поряд з Державною службою експортного контролю України, на нашу думку, займає Державний концерн «Укроборонпром». Поза тим, на сьогодні у жодному нормативно-правовому акті на офіційному рівні не визначено Державний концерн «Укроборонпром» суб'єктом державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. Натомість, у Законі України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» наголошено, що здійснення заходів державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання іншими суб'єктами ніж визначено є недопустимим і не відповідає меті державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання та міжнародним зобов'язанням України. Незважаючи на обмеження встановлені Законом України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного

використання», аналізування підзаконних нормативно-правових актів дозволяє спростувати це твердження (с. 92-93).

Заслуговує на увагу обґрунтування дисертантом позиції, що загальнодержавний контроль є колективним, адже суб'єктами його реалізації є органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Відносно загальнодержавного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання, що реалізується органами виконавчої влади, то обґрунтовано, що він може бути відомчим та міжвідомчим (с. 88-89).

У ході дисертаційного дослідження автором удосконалено підхід щодо окреслення мети державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання, шляхом наголошення на тому, що вона має гнучкий характер та може трансформуватися з огляду на ключові напрями розвитку держави та актуальні загрози її національній безпеці (с. 75-77).

Також у роботі містяться положення, що дістали подальшого розвитку, серед яких позиція щодо важливості постійного моніторингу розвитку систем контролю експорту у провідних країнах світу, особливо тих, що займають лідируючі позиції на світовому ринку зброї (с. 115).

Значення для науки і практики отриманих результатів

Одержані в процесі дисертаційного дослідження Є. Ю. Ярусевичем результати можуть бути використані з метою формування цілісної концепції реформування та розвитку державного експортного контролю в Україні. Сформульовані й обґрунтовані в дисертації висновки та положення можуть бути використані в науково-дослідній сфері – положення та висновки дисертації є основою для розроблення подальших напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання.

Також висновки та положення дисертації можуть бути використані в освітньому процесі, а саме в юридичних та інших навчальних закладах під

час підготовки монографій, методичних рекомендацій, підручників, навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право» та «Державне управління».

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підставу для твердження, що вона характеризується логічним і чітким змістовим наповненням, науково коректними та переконливими висновками. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків до розділів та загальних висновків і списку використаних джерел.

У першому розділі дисертації *«Теоретико-правові та історичні засади дослідження державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання»* встановлено теоретичні основи визначення понятійно-категоріального апарату у сфері державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; досліджено генезу становлення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в Україні; охарактеризовано нормативно-правові засади здійснення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в Україні; визначено та висвітлено принципи здійснення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання.

Другий розділ дисертаційного дослідження *«Юридичний зміст державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання»* присвячено: визначенню мети, завдань та функцій державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; характеристиці рівнів та напрямів державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; розкриттю форм та методів державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання.

У третьому розділі *«Шляхи вдосконалення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання»* дисертантом охарактеризовано міжнародні засади та зарубіжний досвід у сфері державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання; визначено перешкоди ефективного здійснення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання та запропоновано напрями удосконалення формування та здійснення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання.

Позитивно слід відмітити кількість наукових публікацій автора та апробацію результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертації висвітлено у 9 авторських публікаціях, зокрема, 6 наукових статтях, з яких 5 опубліковані у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому періодичному виданні іншої держави, та 3 тезах повідомлень на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Є. Ю. Ярусевича, слід звернути увагу на деякі спірні, дискусійні положення і висловити окремі зауваження, як підґрунтя для обговорення під час захисту:

1. Автор зауважує, що позитивним є факт того, що в Україні існує легальне визначення «державного експортного контролю», яким згідно з абзацом 35 статті 1 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», є комплекс заходів з контролю за міжнародними передачами товарів, їх використанням юридичною чи фізичною особою, що здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, та іншими державними органами з метою забезпечення захисту інтересів національної безпеки та відповідно до

міжнародних зобов'язань України. Натомість у висновках до дисертаційного дослідження пропонує розуміння цього поняття у широкому та вузькому значенні. У такій ситуації виникає дисонанс розуміння. Тому, авторська позиція потребує додаткового уточнення.

2. У розділі 2.2. дисертаційного дослідження дисертант виділяє три рівні державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання: міжнародний, загальнодержавний та локальний. На нашу думку, потребує додаткового обґрунтування позиція відсутності у цій типологізації міжвідомчого державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання.

3. У дисертаційному дослідженні виділено специфічні форми державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. Водночас їх сутність не деталізована, тому потребує додаткового уточнення (с. 99-100).

4. У підрозділі 3.2 дисертаційного дослідження автор зауважує, що процедури отримання повноважень державними замовниками та виконавцями оборонного замовлення (оборонних закупівель) створюють додаткові перешкоди під час виконання оборонного замовлення (оборонних закупівель). І називає це однією з перепон ефективного державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. На мій погляд подібне твердження потребує додаткового уточнення та конкретизації.

5. Крім того, розкриваючи сутність процедури отримання повноважень державними замовниками та виконавцями оборонного замовлення (підрозділ 3.2), автор не надає варіантів для її подолання. На мою думку, пропозиція щодо її вирішення дозволила б збагатити дисертаційне дослідження.

Утім, зазначене вище стосується окремих дискусійних положень дисертації та у своїй сукупності не впливає на загалом позитивну її оцінку.

Висновок

Викладене дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертація на тему «Адміністративно-правове регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 р. «Про затвердження Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Ярусевич Євгеній Юрійович, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Заступник керівника департаменту з
питань громадянства, державних
нагород – керівник управління з
питань помилування Офісу Президента України
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Дмитро ЖУРАВЛЬОВ

Підпис	<i>Д. Журавльов</i>
ЗАСВІДЧУЄТЬСЯ	
Керівник Департаменту управління персоналом	
<i>Д. Журавльов</i>	
" "	20__ р.